

УДК 336.7

**Життєвий цикл лізингу як фінансового продукту: світова еволюція
та сучасний етап в Україні**

Костирко І.Г., проф., д.е.н.,

Топішко Т.І., здобувач,

Львівський національний аграрний університет

Анотація. Розглянуто еволюцію лізингових відносин. Охарактеризовано стадію життєвого циклу лізингу в Україні. Визначено особливості вітчизняного ринку лізингових послуг та його перспективи.

Ключові слова: лізинг, життєвий цикл товару, інвестиції, ВВП.

Актуальність проблеми. Рівень зношення основних засобів виробництва вітчизняної економіки перевищив 50%, а в сільському господарстві він сягає 90%. Потенційний попит на послуги лізингової індустрії в Україні становить щонайменше 14 млрд. дол., що майже в 70 разів перевищує реальний обсяг ринку лізингу [1]. Тому на особливу увагу заслуговує унікальний інвестиційний механізм - лізинг, який швидко і впевнено поширився у світі та довів свою ефективність.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблема фінансування інвестицій надається належна увага у вітчизняній науковій літературі. Дана тематика є сферою наукового інтересу багатьох вітчизняних вчених, у т.ч.: Бендерського Ю., Крупки М., Пастернак-Таранущенко Г., Саблука П., Філіпенко А. та ін. Проте недостатньо вивчено механізм оновлення основного капіталу із використанням лізингу. Потребує врегулювання питання переходу права власності за договорами лізингу, оподаткування лізингової діяльності, усунення колізій у законодавстві тощо.

Метою статті є дослідження стадій еволюції лізингової галузі та ідентифікація стану ринку лізингових послуг в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція життєвого циклу товару Т. Левітта може бути застосована до аналізу лізингу як фінансового продукту. Останній у своєму ринковому житті проходить декілька етапів.

Іноземні дослідники виділяють, як правило, шість етапів (стадій) розвитку лізингу, які проходить галузь від виникнення до зрілості: оренда; простий фінансовий лізинг; комплексний фінансовий лізинг; пакетування послуг (оперативний лізинг); стадія нових продуктів; зрілість [2].

Перша стадія (оренда) відома ще за прадавніх часів і не втратила своєї актуальності на сучасному етапі розвитку людства. Для неї притаманний короткотерміновий характер (до 12 місяців), повний набір послуг, повернення об'єкта оренди власнику по закінченню терміну дії контракта.

Друга стадія (простий фінансовий лізинг). Виник та розвинувся у самостійну фінансову послугу в середині ХХ ст. у Великобританії та США. Лізингоодержувач, виконавши умови договору та сплативши повністю лізингові платежі, отримує можливість купити за номінальною ціною предмет лізингу, який лізингодавець не прагне повернути назад. Для лізингоодержувача характерною є психологія власності. Лізингодавець обмежується переважно лише фінансуванням основного засобу через лізинг. Існує значний кредитний ризик. На даному етапі практично відсутній вторинний ринок. На цій стадії знаходяться Бангладеш, Нікарагуа, Румунія, а також ринок лізингових послуг України.

На третій стадії (комплексний фінансовий лізинг) відбувається інтенсивний розвиток ринку лізингу, його обсягів та проникнення на ринок. Даний процес проявляється у появі великої кількості суб'єктів, що надають розширений комплекс послуг. Виробники та продавці основних засобів починають створювати свої лізингові компанії. Лізингодавці знижують маржу для лізингоотримувачів. Лізингоодержувачі отримують можливість вибору між викупом предмету лізингу або поновленням терміну лізингу. Державні органи починають активно проводити стимулюючу політику, регулювання лізингових відносин.

Особливістю даного етапу є зацікавленість лізингодавців у відсотках, конкуренція на обсягах операцій. Лізингодавці починають надавати увагу й

доданій вартості. На цьому етапі знаходяться Індія, Пакистан, Панама, Перу, Сальвадор.

Коли у лізинговій галузі загострюється конкуренція і з'являється розвинутий вторинний ринок формується четверта стадія (пакування послуг або оперативний лізинг). Для переважної більшості операційних лізингів притаманний повний комплекс послуг, який дуже вигідний для споживача. Наголос ставиться на можливості повернення лізингоотримувачем основного засобу при завершенні терміну дії лізингової угоди. Лізингоодержувачі вправі висувати свої умови при підписанні угоди, на що змушені погоджуватися лізингодавці. Ця риса характеризує лізинг як готовий фінансовий продукт. На даній стадії розвитку лізингу перебувають: Аргентина, Бельгія, Бразилія, Данія, Естонія, Ізраїль, Індонезія, Ірландія, Італія, Колумбія, Мексика, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Польща, Росія, Словенія, Тайвань, Угорщина, Фіндіндія, Франція, Чеська Республіка.

Еволюція у п'яту стадію (стадію нових продуктів) відбувається із наступним загостренням конкуренції, передачею технологій та творчим пошуком лізингодавців. Ускладненому лізингу притаманні різноманітні опції: завершення терміну лізингу, оновлення та продовження кредитів, оновлення технологій. Все це покликане зробити лізингові відносини максимально гнучкими та пристосованими до різноманітних змін (фінансових, технологічних тощо). На цьому етапі виникають венчурний та комплексний лізинг, сек'ютиризація. До даної фази відноситься лізинговий ринок Австралії та Японії.

Завершальною стадією розвитку лізингу є шостий етап – зрілості, якому притаманне затихання, зменшення кількості запроваджених інноваційних продуктів. На збільшення обсягу лізингових угод впливає лише зростання економіки. Даний етап приносить консолідацію лізингової галузі у вигляді поглинань, придбань, інвестиційних фондів, спільних підприємств. Із зниженням норми прибутку лізингодавці збільшують свою операційну ефективність, акцентуючи увагу на особливостях оцінки ризиків активів (замість

проблем кредитування). Лізингодавці намагаються привабити клієнтів своїми знаннями техніки та технологій. Лізингові галузі знаходяться на стадії зрілості у Великобританії та США.

Проходження шести стадій життєвого циклу лізингової галузі притаманне окремій країні. Незважаючи на стадію, на якій знаходиться даний ринок існують лізингові компанії, які займаються лише наданням певного виду послуг (фінансовий лізинг або оперативний лізинг, венчурний лізинг). Таке явище ми спостерігаємо в США. Водночас яскравим прикладом зупинки на одній з стадій є Корея (етап фінансового лізингу). Враховуючи світові інтеграційні процеси, можливості пришвидшеного обміну інформацією за допомогою прогресивних техніки і технологій, слід очікувати скорочення терміну проходження життєвого циклу лізингу.

Світовий ринок лізингу демонструє перманентне зростання. Так, за період 2000-2004рр. річний обсяг лізингових угод в цілому світі зріс на 80,2 млрд. дол. США. Найбільш впевнено та стабільно зростав даний показник у Європі – із 131,0 до 229,8 млрд.дол.США (тобто на 98,8 млрд.дол.США) (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка річного обсягу лізингових угод у світі
за 2000-2004рр., млрд. дол. США

Регіон світу	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.	2004р.
Північна Америка	272,4	254,1	216,0	223,9	240,7
Європа	131,0	140,0	162,1	192,5	229,8
Азія	78,3	67,7	70,7	77,7	85,2
Південна Америка	8,1	5,6	3,3	4,0	7,5
Австралія та Нова Зеландія	5,3	5,5	5,8	7,6	8,1
Африка	3,9	3,8	3,7	5,6	7,9
Разом	498,9	476,6	461,6	511,3	579,1

* Джерело: [3]

У світовій практиці для розрахунку глибини проникнення лізингу в економіку застосовуються два показники: питома вага лізингу в інвестиціях та у ВВП (табл.2).

За основними показниками розвитку лізингових послуг Україна відстає від світового лідера США: за першим – в 30 разів, другим – майже в 11. Це наочно демонструє недооцінку лізингової форми інвестування основного капіталу та

Питома вага лізингу в інвестиціях та ВВП
по країнам світу в 2004р., %

Країна	Питома вага лізингу	
	в інвестиціях в основний капітал	у валовому внутрішньому продукті
Австралія	20,0	1,46
Велика Британія	9,4	1,57
Італія	11,4	1,99
Канада	23,3	2,11
Німеччина	15,7	2,29
США	29,9	1,91
Україна	1,0	0,18
Франція	9,0	1,55
Швеція	12,7	2,00
Японія	8,7	1,73

* Розраховано за: [3; 4]

ігнорування її в стратегії фінансування інвестицій. В країнах, де частка лізингу у ВВП є значною, ведеться активна його державна підтримка, яка дозволяє забезпечити позитивний вплив останнього на економічне зростання країни в цілому.

Протягом 2004-2006рр. в Україні відбулося зростання питомої ваги лізингу у ВВП та інвестиціях. У 2006р. ці показники становили відповідно 0,6 та 2,8%. У 2007р. було укладено 9533 договорів на суму 16870575,22 тис.грн, що майже у 5 разів більше, ніж у 2006р. Використання лізингових операцій переважно виступало середньостроковим інструментом (термін дії договору 2-10 років) [4;5;6].

Висновки. 1. Ринок лізингових послуг в Україні знаходиться на початковому етапі (другій стадії – простому фінансовому лізингу). Є значні перспективи для розвитку даної сфери, але цей розвиток можливий лише за створення сприятливого економічного та правового середовища. Досвід розвинутих країн, а також Польщі, Чехії, Угорщини, Росії ілюструє значне пожвавлення економічного зростання, оновлення основного капіталу в стислі строки за допомогою лізингу.

2. Для збільшення інвестицій в основні засоби із застосуванням механізму лізингу необхідне застосування податкових стимулів, бюджетної підтримки, вдосконалення нормативно-правової бази.

3. Одним з головних напрямків в удосконаленні оподаткування лізингової діяльності є прискорена амортизація предмету лізингової угоди. Це дозволить: виробникам основних засобів – збільшити об'єми і доходи від реалізації; підприємствам, в яких немає коштів для оновлення застарілих і зношених основних засобів - заохотить стати лізингоотримувачами; малим та середнім суб'єктам господарювання – отримати доступ до фінансування інвестицій; лізингодавцям – збільшити об'єми діяльності; для економіки країни в цілому забезпечить – збільшення кількості робочих місць, розширення бази оподаткування і приріст надходжень до бюджету, зростання валового внутрішнього продукту та надійну основу для розвитку країни на новій інноваційній основі.

Список використаних джерел

1. Косенко О. Мотиви і перспективи лізингу // Internet-ресурс. - www.dua.com.ua
2. Жилінський А. Leasing: загальні питання // Internet-ресурс. - www.leasing.org.ua
3. Рязанова Н. Дослідження стану розвитку світового ринку лізингу // Internet-ресурс. - www.leasing.org.ua
4. Статистичний щорічник України за 2006 рік. - К.: Консультант, 2007. – 552 с.
5. Internet-ресурс. - www.dfp.gov.ua
6. Експрес результати дослідження ринку лізингу в Україні. 2008 рік // Internet-ресурс. - www.rla.com.ua